ქ 2

დედა ენის

ზოგიერთ სიტყვათა

განმარტება

პეტრე ჭარხაიას შაირ შედგენილი.

ქუთაისი.
მსწრაფელ-მზეკდავი იოანე კოლაძისა.
1910 წ.

დედა ენის

ზოგიერთ სიტყვათა

განმარტება

პეტრე ჭარაიას მიერ შედგენილი.



მსწრაფლ-მბეჭდავი ივანე კილაძისა.
1910 წ.

„დედა ენა“ შეიცავს დიდს ლექსიურ მასალას, და ეს გარემოება უნდა ჩაითვალოს ამ სახელმძღვანელო წიგნის უმთავრეს ღირსებად.

მაგრამ ზოგიერთი სიტყვები, „დედა-ენაში“ ნახმარნი, არა ყველა კუთხის ქართველებისათვის ერთნაირად გასაგებნი არიან.

გარდა ამისა, სამეგრელოსა და სამურზაყანოს იმ სოფლის მასწავლებლებს, რომლებსაც განათლება მიუღიათ ისეთს სასწავლებლებში, სადაც ქართულს **არ ასწავლიდნენ**, საკმაოდ უჭირთ **დედა-ენის** ლექსიური მასალის რიგიანი ახსნა-განმარტება სკოლებში. ეს მით უფრო, რომ მსხვილი ქართული ლექსიკონები ეხლა გასაყიდად არ იშოვნება, თუმცა მათი შეძენა სოფლის მასწავლებლისათვის არც ისე ადვილია.

ამიტომ ვიმედოვნებ, რომ ეს პატარა წიგნაკი (იმ ნაკლულევანებითაც, რომელსაც იგი ვერ ასცდა) ცოტაოდენ სამსახურს გაუწევს ზოგიერთ მასწავლებლებს და მოსწავ-

ლ ეებს, განსაკუთრებით სამეგრელო-სამურზა-ყანო ში.

სიტყვები განმარტებულია, სადაც საჭიროდ მიგვაჩნდა, ქართულადაც და მეგრულადაც.

ერთი, რბილი ყ-ის მზგავსი, მეგრული ხმის გამოსახატად ვიხმარეთ ხუცური ასო, რომელიც მობრუნებულ ყ-ს მიაგავს. ხოლო მეორე მეგრული ხმის გამოსატაებად (დასტამბვის გაადვილებისათვის) ვიხმარეთ ჲ.

დედა-ენა ჩვენ გვქონდა 1908 წლის გამოცემა.

პ. ჭ.

აბეზარი, —თავის შემაწუხებელი, მოუსვენებელი, „გულის წამღები“, —გურიში ნიდამაღალარი.

აბზინდა, —Artemisia absinthium, полынь, —მცენარეა.

აბუზული წიწილა, (აბუზვა-ფრთების ჩამოშლა, ჩამოშვება), —ეფიცვინაფილი წიწილა.

აბურცული, (აბურცება, აშუპება), —ეფიქვინაფილი.

აბურძგნული, თმა აწეწილი, —აკობანძილი (თუმა).

ავშარა, ულაგმო ცხენი, —ნახვთა, ნახუთა.

აზიზი, —ნაზი, სათუთი, ჩჩვილი, ტურფა.

ალალი, —მართალი; ქორი ერთნაირი, —ქირი ართინერი.

ალი, —ნინა დაჩხირი.

ალო, —ნახნავი მიწა (ალო—მოხვნის დრო) გუთნის დედისა, მეხრეთა და სხ. ქირად (მიზდად), —ხონილი დიხა, ხონუაში დრო.

ალუბალი, —ქვიშნა (ბული).

ამაგი, პირნახულობა,—ნასარჯელი, ნაქიმინა, განაპირა.

ამანათი, საწინდარი, მზევალი,—მინაბარი, რზიალი.

ამოლრუნტული, ამოკრილი,—ეშახიტონილი, ეშარღამილი.

ამოჩიჩქნა, ამოწიწკნა,—ეშაცვანგუა, ეშაცხაკუა (ეშაცხაბარუა).

ანიავებენ (ნიავება),—ხიორუნა (ხიორუა), ბაყუნა.

ანკარა, წმინდა, სუფთა (წყალი); ანკარა (გველი), გველ-ხოკერა,—შველა.

ანწლი,—ინჭირი (მცენ.).

აპეური (აპაური, ტაბიკის თოკი),—ათასქუალი, ტაბიკიშ თოკი.

არამი,—ჰარამი.

ბრნადი, არნაბი, ტარიანი ფიცარი ბზისა და პურის სახვეტი,—ტარამი ფიცარი ქობალიშ (კაკალიშ) მიკახვეტალი.

ასასი, ღამის ყარაული; სარწმუნოებისაგან განდგომილი მაჰმადიანი.

ასე, ასთე,—ათაში, აფხ. ასჲ.

ახხია (მოსხმა-მეჩანაფა),—მეჩანს; ატამს ასხია,—ატამს მეჩანს.

ატროკდა (ატროკება), ატყდომა, ავარდნა,—

წიმოლაფა, (გამწვალ; გაითოსოფუ).

აშმორება, ავშმორდები,—ფოკვინაფა, შურიშ გოჩამა.

აჩანაგება ნახე გაჩანაგება.

ახ,—ახ, ოჰ!

ახა, ახავს, ოხავს,——„ახ!“-ში რაგადი.

ბ.

ბაგა, საპირე საქონლისა; აგრეთვე ახალი ვენახი,—ფინახარი; ახალი ბინეხი.

ბადაგი, მოდუღებული ტკბილი, ნადუღი ღვინო,—ნაფუნეფი ღვინი.

ბაია, ცხვირის სატეხელა,—ბაია (მცენ.); ბაია თვალისა, შავი მრგვალი თვალის შუა ნაწილში, სადაც არს მხედველობა,—თოლიშ ჭურჭული, თოლიშ ნაკაკა.

ბაკი, საქონლის შესაყენებელი ღობე შემოვლებული,—აგვარა, ოქართე.

ბალანი, თმა,—თომა, თუმა.

ბალბა, კორკოტანა, მოლოქი,—ბოდერია ბოდორია (მცენ.).

ბანი, სართული, სახურავი (მიწური სახლისა),—ორთვალი.

ბანჯგვლიანი, გრძელი ცუდ-თმიანი,—ბო-

ძორამი. ოლ[illegible]ი

ბარი, დაბალი ადგილი,—ზენი; ბარი, სამუშაო იარაღი.

ბარტყი,—მართვე.

ბარძაყი, მსხვილი ბარკალი, თქოს სიმსხო,—კვიჭიხე.

ბასრი,—კვათირი.

ბაღლინჯო, კედლიტილა,—კიდაჭი, ღანდალა.

ბაჭია, ყურდგლის შვილი,—ყურდგელიში მართვე, კიკო.

ბახალა, ყვავის მართვე,—კვარიაში მართვე.

ბაყბაყი, ნელი და გლახათ ფეხის გადადგმით სიარული,—ბარჯაფი, გლახა გილ(ო)ული.

ბდღვირი ნ. კორიანტელი.

ბდღვრიალებდნენ ცეცხლივით (კატის თვალები),—დაჩხირწოროლ ორზანდეს.

ბებრუხანა, ბებერი, მოხუცებული.

ბეგი, **ბეგობი**, პატარა გორა,—სუკი.

ბეკეკა (ბეკნა-კუნტრუში, ხტომა), — თხისშვილი, ცხვრისშვილი.

ბელა, შთამთქმელი, ამაოხრებელი (საბ.).

ბელი, დათვის შვილი,—თუნთიში მარგვი.

ბელტი, მონაკვეთი ბალახიანი მიწა,—ბერტი, ბერთი.

ბერწი, უნაყოფო, არამშობელი ცხოველი,—ბურჯი.

ბეჭი, ადამიანის და ცხოველთა სხეულის ნაწილი,—აფხა. ჭკა.

ბზა (ხეა),—ბზაკალი.

ბზე, პურის ძნათა ნალეწი, პურის ჩალა,—წუ, ქობალიში ნაკელა (ნალეწა).

ბზინვა, ელვარება,—რწკინაფი, სარკალი.

ბზრიალა, სათამაშო ხისგან გაკეთებული,—ოლაყაფე (იკონტაჯნი-ფერი).

ბზუილა, გილმაზუმინე (ჰანდი).

ბზუილი,—ზუმინი.

ბზუკუნი, კოლოს ბზუილი,—კოლონაში ზუმინი

ბიბილო,—თიკი,

ბიბინი, ბიბინებს,—შვაშვალი, იშვაშვალი.

ბინდი, დაღამება,—აკორუმუა. (245)

ბოზბაში, საჰმელი ცხვრის ხორცისაგან.

ბოლო, კუდი,—კუდელი. (251)

ბოსელი, საძროხე,—ოჩხუნელე, აბოურა (ოჯახ.)

ბუტა, ბჟუტვა, ბჟუტავს სანთელი (უსინათლოთ ძლივს ანთია),—ონდეთ ონტუ (სანთელს).

ბოძი, სვეტი,—სიმეტი, ათადგიმალი.

ბუირი,—უგულო ფეტვი.

ბრბო, ხალხის გროვა, კრება,—ხარხი (აკოშაყარელი).

ბრმა, უთვალსინათლო,—ცვერე.

ბუ, ფრინველი,—ღუ.

ბუდე,—ოგვაჯ, ბუდე.

ბუდრუგუნა, მწერიაო ჩუბ. ამბობს.

ბუდრუგუნი.—მოუხეშავად მოძრაობა (?)

ბუზი, მწერი,—ჰანდი, ბაზი.ჯანჯი

ბულბული, მგალობელი ფრინველი; ვარდის ჩიტი,—მაჟშალია.

ბულული, მაგოლი, თივის მცირე გროვა (კონა),—აკოკირილი წნეშაყარელი თიფი (ჯიკე ზვინი).

ბუმბული ნ. ბურტყლი.

ბუნაგი, ნადირთა სადგური,—ომანე.

ბურვაკი, დიდი გოჯი,—წანერა, ნაცაფი.

ბურტყლი, ბუმბული, ბურდღა.

ბურტყუნი,—ბურდღინი.

ბურჯი, კოშკი, სვეტი (ქუაში).

ბუქნა, ცეკვა-თამაში,—ბუქნა (სხაპუა).

ბულრაობა, ხარების მიერ რქებით მიწის თხრა (ან ჯიდილი), ქათ დიხაში ნთხორუა (რკინება) ხოჯიშე.

ბუყბუყი, მაჯრის დუღილის ხმა, ცხურცხინი (?)

ბუჩქი, ჩირგვი,—ჯიკე ტყალონი, ბარდონი.

ბლავილი, – ღვარაფი.
ბლვრიალა თვალები (ყურდგ.),—ცქვირალა თოლეფი (?)
ბლრიალი, ტირილი, ნგარა, ზუსლაფი.
ბლუჯა, მუჭი,—ტოტიში (ხეში) ეფშა.

გ.

გაბუტული, გამწყრალი, გულმოსული.—გოღვიზინაფილი, გოკუორელი.
გაგორება, ტრიალება,—რგინაჟა; გორავს,—ირგინუჟუ იკერკელ.
გადასანსლა, ერთიანათ შეჭამა,—ირფელამო ოკომუ.
გადმოლერება,—გინოკინა; მორქიალა.
გავა, ზურგის ბოლო, ოკიშიში ბოლო.
გაზი,—მარწუხი.
გათქვირება, გავსება,—გოთქვიშინაფა.
გაკორტნილი, გაჭმული,—გოკირტონილი.
გალეწა (გავლეწავ), დაცეხვა—ჩაჩუა, ლეწუა, კელუა (ქობალიშ).
გამოქვაბული,—გითოხქილი კირდე, ფოქვა.
გამოხრული, გამოლრღნილი,—კილახვატილი.
გამწყვარი, წყალდაკარგული, ამოშრალი,—წყარი ეშასქირაფილი

განცხრომა, ნებივრობა, მოშვანდა, ქეიფი.
გაპენტვა (ბამბისა და სხ.), —რაცუა, შქვილუა, ბერტყუა; გაიპენტა, —გიყვაყუ.
გასისინება, მაგრად გაძლომა, —გოშიშინაფა.
გასხლვა, —წიმინდუა, გოკვათუა (ბინებ.).
გატიკნილი, გავსებული, —გოტიტინაფილი.
გაფაციცებული (დაფაცურება, ცოდვილობა), —იცოდილდ— იფაცურულუნ თეში
გაფითრებული, გაცრეცილი (გავიცრიცები), ფერმიხდილი, — ფერიცლილი.
გაფხორა ფრთები, —გაფფიფინუ (ფსუეფი.
გაღოღოვება, (გვ. 200) დალპობასავი., (прѣть), —გოღვიღვინაფა.
გაჩანაგება (—ნაგავება), გატანა მალვით, ამოლევა, ამოწყვეტა, —ლიება, ეშაცოთმა, რცუაფა (ტყეს აჩანაგებს, —ტყას ორცუანს, ალიენს).
გაჩოფურავებული, ყვავილისაგან სახე გაფუჭებული
გაწელვა (194), გაფატრვა— გოხახუა.
გახლართვა, გახლათვა, —გოხართუა, ხართუა.
ბახრემილი (ქედ-გახრემილი, 153, ლექ.), კისერი (ქეჩოს ტყავი) გამაგრებული მუშაობით, — კისერი გინოჯიჯიხელი, გამან- (გარებული).

გახრინწიაება, ხმის წასვლა,—ხუმაში ტახუა, ხუმაში ულა.

გეჯა, ხის დიდი გობი,—დიდი ნიშიცალი სარღა, როფე

გვერდი, ხასილა; ძგა.

გვირილა, მცენ.,—ქამენია.

გვრიტი, გარეული მტრედი პატარა,—ტურტურვე.

გლესა, (ვუგლეს, ვგლეს), წასმა,—გილოსუა, სუმალა.

გნოლი, კაკაბის მზგავსი ფრიენელი.

გობი,—ხის ჭურჭელი,—ნისორი, სარღა, ბარქაში, გუაბალაა (აფხ.).

გოგმანი, ფრინველთ კარგი სიარული,—ქვაქვალი, კვარკვანტი,

გოდორი, კალათა, ცეკა, კალათი.

გომბეშო, მიწის ბაყაყი,—ჟვაბუ.

გორა,—სუკი, პიჰე გოლა; გორა საწყაოც არის

გორგალი, ნასთი (ძაფი) მრგვლად დახვეული,—კვირკვი, კვიკვი.

გუბე,—მცირე ტბა, სასმელად უვარგისი—ენოხვილირი (ტომბა) წყარი.

გუგა (თვალისა),—თვალის კაკალი (სახედველი),—თოლი გური.

გუთნის დედა, გუთნით მხვნელთა თავი,—გუთანით, მახონალეფში დუდი.

გუნდი, კრება ფრინველთა (აგრეთვე ადამიანთა ანგელოზთა და სხ.).

გძლიე (ძლეა, ვძლევ; მძლევ, გძლევ),—გორჯგინი.

დ.

დაბეჟილი, დაჭეჭილი, დაბეგვილი (დაბეგვა),—გვაგვილი, ჟაჟილი; (დაბეჭილი ხილი ლპება,—გვაგვილი ხილი ცორდა).

დაბუდრუგუნებენ ჰიანჰველები (205), იღვარღვუნა (ღვარღვინი).

დაგავე, (ზმნისაგან დაგვა: დავგვი, (დავგავე), გახვეტე ცოცხით,—გოხუში, გოქოსი.

დაგრეხა (დავგრეხ), დართვა, დასთვა, მოკაკვა,—წკუმონტუა.

დაკაწრვა,—ცხაბარუა, (ჩვაბარუა).

დაკემსვა, დაკრა, დაკუწვა,—აკოკკირუა, აკოწკაპულუა.

დაკენკა (პირი დამეკენკება), ყვავილის დაჩენა პირზე.—დაკენკილი, ნაყვავილარი,—ყვავილიშე (ლახალა) პიჯი წაულირი.

დაკმაზვა, დაკაზმვა პურისა,—გიშაწიმინდუა,

დუდელეფი"ე ქობალი"ნ (კაკალი"ნ) გი-
შალა.

დაკრახული (193 გ.),—გუნაფილი.

დაკუზება (დაიკუზები), დახრა,—დოკინა

დაკუნწლვა (110 გ.) | დოყურწილი, ძალამ.

დაკუნწლული | მეჩანელი.

დამასხი, კაკვინარი,—კორკიმელი, დამაზი(?)

დამახინჯებული,—წაულირი, გაუსქვამებული.

დანაყრებული,—ნაკაკალ, საკაკალო ნაჭ-
კუმა.

დარჭობა, დასობა,—გეცუნაფა.

დატუქსვა, შერისხვა,—დოლაჰალი, დოგორაფა.

დაქსელვა,—რშუალა, დორშუალა.

დაჩახჩახება (მამლის ხმა ქათმებს რომ უძახის.

დაცაცხანება (194, ლექ.), დამიცაცხანეს,
„ცაცხ.“ დამძახეს,—ხვიცაფა.

დაძრვა, დაძრომა (დავძრავ, დავაძრობ),
გაყინვა. ყინვით გაფუქება,—ყინუა, ყ ინით
წაყუნება.

დახუნძლული, (ხილისათვის),—გოსორგილი.
დოძონძილი (ხილი).

დედოფალა, სათამაშო ტიკინი,—კენჯა.

დევი,—ნდემი.

დეზი,—ცხენის გასადენი რკინის იარაღი,—
მოხამუზი.

დელფანა, (i ə ვ,, ლექ.)—ძროხის სახელია
დინგი, ღორთა და სხვა ცხოველთა ტუჩი,—ნიჩვი, ჯონჯო.
დიპლიპიტო, მცირე დაფი, საკრავია.
დო, ნათქვეფი (ნადღვები) მაწონი, ერბო მოხდილი,—ნათახვა (ერბო მუნნაღელი) მარწვენიში წყარი.
დუმა,—კეფა (შხურიში), ქვანთილა.
დუღილი,—ფუნა; დუღს-ფენს.
დღვება, თქვეფა—თახუა.

ე.

ებრიცებოდა თვალები,—თოლი-გაჩემებულო უჯინედა, თოლეფერ უყიყანდე
ეკალი, ღიპი, ბრწამლი,—კაკილარი.
ეკონწიალა, გითიკვეწელ-ადა.
ელამი, მარღი, მრუდი თვალის მექონე, ელანი.
ელდა, თავზარი, შეკრთომა; ელდის ცემა, ელდის კრვა,—შიშიშე გოლაფა, უცებ შკურინი.
ელვა,—ვალი.
ენერდო, სახლის ზედა ნაწილი, — ორთვალი (ფართო).
ერკემალი, ვერძი, მამალი ცხვარი,—თიღი.

ერქვანი,—გუთანი; ხელნა.

ეშვი,—ღორის დიდი გამოშვერილი კბილი,—ჩქვა (ღეჯიში).

ეხახუნება კედელს (159),—ეხორხუანცჲ კიდალას.

3.

ვარდ-კაჭაჭა, ყვავის ჰანგა, ყვავის ფჩხილა, არდი, ბურტყილა, ულეწავა, цикорій, Cichorium intybus, (ერ.).

ვარსკვლავი,—მურიცხი.

ვარცლი,—ცომის მოსაზელი (ნავივით) ჭურჭელი; მცირე ნავი,—ქობალიში ენაზალი ჰკუდი (ნიშიცალი); ჰიჰე ნიში.

ვედრება,—ხვეწება, თხუალა.

ვერხვი (მცენ.), ვერხვა—ჩეჩის სახეობა.

ზამბახი თეთრი, бѣлая лилія, Lilium candidum (ერ.) (ყვავილია).

ზამბახი ყვითელი, Шроманна, желтый касатикъ, iris-Pseudacorus (ერ.). (ყვავ.).

ზაქი, კამეჩის შვილი,—ბატი; ზანგი.

ზარნაშო, ზარნაბო, დიდი ბუ,—დიდი ღუ.

ზვავი, თოვლის გორა, შვავი,—შვე, სვიმონი (თირიში); ზვავი,—უზომოდ დიდი, ამპარტავანი.

ზვარი, დიდი ვენახი,—ობინეხე დიდი.

ზოდი, ერთად შედნობილი რამე მადანი,—ართო აკონდღულაფირი მუთუნი მადანი.

ზუზუნი,—ქარის ხმა.

ზურგი, ხერხემლის მხარე ტანისა,—ოჰიში, ოფარე.

ზღარბი, (ცხოველი),—ზღაბქურცამი.

ზღმარტლი, ზმარტლი, ხუთგული,—ცქუმუტური (ხილი).

თ.

თაბახი, დიდი ღრმა გობი,—სარღა, როფე.

თავბრუ დამესხა (თავბრუს დასხმა),—დუს მუმარსიოლდ.

თავ-თავი,, (ხუვილი, ოდოში),—დუდელი (ქობალიში).

თათარა, ტკბილის კვერი, ფელამუში; თათარა,—ნემსიპარია (მწერია).

თათი, ჩჩვილთა ხელი; ტოტი (ფეხი) მხეცთა,—ჩქიჩქიში ხე; ცხოველეფიში კუჩხი, ტოტი.

თაიგული, კონად შეკრული ყვავილი (აკოკირილი პირი).

თალგამი,—рѣпа,—ჰარხალი (ერთნაირი).

თასი, ღვინის დასალევი ვერცხლის და სხ. ჰურჭელი.

თახჩა, კედელში გამოყვანილი თარო,—მიკოკეთებული კიდალას.

თეთრი ზამბახი. бѣлая лилія, (ყვავილია). Lilium candidum.

თელა,—ცა (ჯა).

თეძო, მენჯი, მენჯის ძვალი,—კვინჭახე.

თვალები ებრიცებოდა,—თოლეფი უყიყანდა (ნახე ებრიცებოდა).

თიბათვე: ივნისი,—ივანობა (თუთა).

თითა,—ყურძენი ერთნაირი მოგრძე, თითის მზგავსი; თითა თვალ-მარგალიტით მორთული ქალების გულ-შუბლის მოსართავი. „დედა-ენაში“ ნახმარია პირველი (ყურზნის) მნიშვნელობით.

თითისტარი. ჩერია (კითით ორთაფალი).

თონე, პურის გამოსაცხობი,—თორნე.

თოჯა (176), კუკი სათამაშო,—„მოჰყუდუ“ (ოლაქაფარი), კენჯა („კუკლა“).

თრითინა, თრია,—აღიაღი.

თუთა, ბჟოლა,—ჯაპი, ჯამპი.

თურაშაული,—კარგი ჯიშის ვაშლი.

თქარა—თქური,—ცხოველის ფეხის ხმაურობა სიარულის დროს,—თარხალი.

თქვეფა, ვსთქვეფ (არეკა, ანჯღრევა),—თახუა, ყვანტუა.

თქვლეფა, (ვთქვლეფე),—ჰამა, სვლეპა—ჭკუმუა, რთქაფუა.

თხლად, (თხელი),—თხითხააშო.

თხუნელი, თხუნველი, მუდუ, მუხვი.

ი.

იალაღი,—საძოვარი.

იასამანი, сирень, Syringa vulgaris (ყვავ.).

იგერებდნენ (ვიგერებ,—გერება),—გირაცანდეს.

იდაყვი, მკლავის შუა ნაწილი, დუკი.

ილაჯი, მოთმინების შეძლება,—ძალა.

ილაჯი გამიწყდა,—მოთმინებაქ მემიდინჯ.

ინადიანი (ინადი),—შურიანი, ჯაბრიანი,—ონჯარჯანი-ფერი.

იონჯა, ალავერდი,—„ლიუცერნა“ (ბალახ.).

ირაყრაყა, ირიყრაყა, ალიონმა მოაწია,—ალჯნქ ქოურაცუ.

ირგვლივ,—მიკი-მუკი.

იფანი, იფნი, კოპიტი.
იცოხნის,—ინკორს; ცოხნა-ნკორუა.
იხვი,—კვატა.

კ.

კავი, მოკაუჭებული ხე ან რკინა,—კაღუ; კავი ხისა,—აგაჟა; კავი, დალალი,—კაკულა.
კაკაბი, შურთხი, მთის (გოლაში) კაკაბი.
კალია,—კოლი.
კალო, სალეწავი ადგილი, კალო.
კანჭი, წვივი, —კონკერი, წირღვი.
კარავანი, არდგმული, საცეხველი სახლი,—ოჩხვარალი ცუდე.
კარაქი, —ერბო (ნაღებისა).
კაფავს (კაფვა,—ჰრა, მოკვეთა ხისა),—ცხონტანს, კვათანს.
კაჩხა, კედელში ჩატანებული ან მიჭედილი ჩამოსაკიდებელი ხისა ან რქისაგან,—მუკაბუმაფალი.
კევი,—ხეთაგან გამონადენი წვენი საცოხნელი (ფისივით), მცენარის წვენი საცოხნელი, საცოხნელი მასტაკი, —ფირსა (მცენარეში, ნუზუში, (ოკანკალი).

კევრი, სალეწავი ფიცარი კოხებიანი (ე. ი. მაგარ ქვებ-ჩასხმული),—ქობალიში ოჩაჩალი (ოლეწარი) ფიცარი ქუალეფი ენოხუნაფილი.

კელაპტარი,—დიდი წმინდა სანთელი.

კეფა, თავის უკანა მხარე (კერძო), აგრეთვე ხის ქერქი,—ოკულე; (ჯაში ტყეები-თი).

კვარი, მკვარი,—ნუზუ (მანტებელი).

კვაწია,—კოკობი (პატარა).

კვირძალი, კვირის ძალი,—კვირის წინა დღე, კვირის წინა საღამო,—ჟამხაში წახოლელენი ონჯუა.

კვირტი, კოკორი ხისა, „ახლად გამონასკული საფოთლე",—გვიგვილი, კვირტი;—მრგვლად მოთელილი მატყლის ჩენჩი, მატყლ ცუდა,—გლახა მონტყორი.

კვრინჩხი, კვინჩხი, ხახუნა, ღორის ტყემალა,—მცენ.

კიკინი, თხის ხმიანობა,—პეტელი.

კიოფი, შუბლზე თეთრი,—ცვარჩე.

კირკაჟი, კირკიტა, ძნელ-გასაფცქვნელი,—მანგარ-ოსხუნალი (ლებია ვანა შხვა მუთუნი); კირკაჟი კაცი,—მაგარი, კრიჟანგი კაცი; კირკაჟად მოხარშული ლობიო,—კაკალია ლებია.

კირკიტა, ფრინველია (кобецъ).

კლანჭი, ფრინველთ (ბაზთ) ფრჩხილი, ოთხფეხთა ჭანგი,—ჭვალიკი, ბირცხა.

კოდალა, ხეკაკუნა,—კიდჲ (ფრინ.).

კოზაკი, აქლემის შვილი, არქემიში სქუა.

კოკორი, გაუშლელი ფოთოლი,—გვიგვილი, ხვიხვილი.

კოკოჩანა, (ჩუბ. უჩვენ. იმ ალაგს, სადაც ეს სიტყვა ნახმარ. „დედა-ენაში" და ასე სთარგმნის — вѣтви зеленѣющія),—ეკლებიანი ფოთოლი (გვ. 74).

კომბალი,—ჯოხი თავმრგვალი, კეტი (დუდი შხუ).

კომში, ბია (ხილი).

კორდი, უხნავი აბალახებული მიწა,—უხრონჯ დიხა.

კორიანტელი, სქელი მტვერი ან კვამლი; მუშაკთა თავ-პირზე მტვერის გარდადება; კორიანტელი ან ბღვერი ასდიოდა,—მტვერი ჰიგორგოთჯდ.

კორკოტი, დანაყილი ხორბლის წანდილი, ჰარისა, გიშრაფეთი,—წანდილი (კაკილი ქობალიში კაკალიშე).

კოფო, ურემთა ჰალებზე (პალოებზე) შემოსაცმელი დანდალი,—საცხირეში ჟინი

ორტყაფუ.

კოჭი, ფეხის ნაწილი,—წყურ-კუჭხი.

კოჭი, სათამაშო ვეგი, კორნატი, პოლტი, ცხვრის ფეხის ძვალი სათამაშოთ;

კოჭი, მცირე გათლილი ძელი (ხე) სართულზე გასადები,—(ქინი პოლიში გადვალალარი ჯალეფი); კოჭი, ყვითელი კოჭი (მცენ)

კოჭლი, მკელობელი, ფეხ-წამხდარი,—ქულა.

კოჭობი, მცირე ქოთანი,—ჰიჰე კოტო.

კრაზანა, ბზიკი ერთნაირი,—მაწირლია (ართინერია.

კრეჭა,—მაკრატლით თმის ჭრა,—ღაჭუა.

კრეხა, (ვკრეხ), ძარცვა, აკლება,—რჩუალა, ეშაკოთამა.

კრიკინა, ბაბილო, გრძღვამლი, უსურვაზი, მორცხულა, გარეული ვაზი,—ტყარი ბინეხი.

კრიჟანგი, ძუნწი,—ღუნწი, წკუწკი.

კრიჭა, წისქვილის ხორბლის (მარცვლის) სადენი,—წისქვილიში საკაკალო (ღარი ცალი); კრიჭა—საყლაპავი, ყრონტი, (ხორხოტა).

კრიჭი, კრინტი, ხმის ამოღება; კრინტი არ ამოიღო,—შური ველება.

კრუნჩხვა, (ვკრუნჩხავ, ვბჟღუნძავ, ვხრუკავ),—

ბურაკუა, აკოხირაკუა (ჩხურუშე).

კრუტვა, ვკრუტავ თვალსა, თვალების ნახევრად მოხუჭვა,—თოლებში აკოწუხება,—ოგვერდალო მოწკურუა.

კრუტუნი, ხრუტუნი,—ხურხინი (კატუში).

კრუხი, წიწილებიანი დედალი,—მოკვა.

კუზი, ღურკანი,—პუხუ; კუზიანი,—პუხუამი,

კუკური ნ. კოკორი.

კუნელი, სკუნელი (боярышникъ), Crataegus Oxyakanta,—ქუცი (?).

კუნძი, ხის ნაჭერი, ხის ძირი (მიწაში დარჩენილი),—ჯიკი, (ჯირკი).

კუნწულა (ნახე დაკუნწლვა, დაკუნწლული), დოყურწილი (მეჩანელი) ნოკელი.

კუნწი, ხილთ ღერო,—ყერწი.

კუტალი,—ხის წურწუმა,—წურწუმა, კურკუმა (ჯაში).

კუტი, საპყარი, ფეხებ დაშავებული, უფეხო,—კუნტი.

კუხე, არა მწიფე,—კობუ.

ლ.

ლაზღანდარობდენ (ლაზღი,—ურცხვი სიტყვა-პასუხში),—იცერგულუდეს, იციგანდეს.

ლალი,—წითელი ძვირფასი ქვა

ლამბაქი, საინი (?)

ლაპლაპი, ვარვარი,—სარკალი, ვარვალი.

ლარი მშვილდის ლამბი (თასმა),—შქვილიში თასმა; ლარი,—ხაზინა; ლარი აბრეშუმის მატერია.

ლასლასი, ავი (ძღივს) სიარული, ფრენა,—გლახა გილულა, გილაფურინი გლახა.

ლაფი, თხელი ტალახი, – ლეტა. ლაჯი: თავსლაფ დასხმული,—დუსლაფი გინოწიმილი.

ლაშა, ბაგე, ტუჩი,—ლაში, ლაფში.

ლეკური, ერთნაირი ცეკვა-თამაში,—სხაპუა ართინერი.

ლენცოფა, бѣлена, Hyosciamus niger.

ლერწამი, ჩალამკალამი, კალამი (მცენ).

ლერწვი (ტანში იყო ლერწვითაო),—ფალარათი,—ობა

ლეში, მძოვრი,—ნძორი.

ლეწვა, („ყანის დაბეგვა“,—კელუა, ლეწუა, ჩაჩუა (ქობალ.).

ლითონი, მეტალი,—მადენი.

ლიპი, მოლიპული სასხლეტი,—გოსქიბოჭიჭილი, ოზგილატაჯა.

ლიფსიტები, თევზის შვილები,—ჩხომიში სქუალეფი; ციტუეფი.

ლიცლიცი გააქვს, სულ თავამდის გავსებულია,—მოწაწილირე

ლოკოკინა,—ფერწო.

ლორწო, წებოსავით თევზის წვენი,—ოზამზარა წვენი (ჩხომიში).

ლოქო, ღლავი,—ღლამი.

ლოყა, ღაწვი,—ღვა.

მ.

მაბეზღარი, ჯაშუში,—თხობელი, ენიმასიძინაფალი

მაგიდა,—სუფრა,—სთოლი.

მაზლი, ქმრის ძმა,—ოხოლასქირი.

მალხაზი, ლურჯ-მოისფრო,—მორუმე-ფერო; ცოცხალი, მარჯვე, ცქვიტი.

მანანა,—მცენარე; ძღვენი შესაწირავი (ჩ.).

მარიამობისთვე, აგვისტო,—არგუსო, მარაშინა თუთა.

მარგილი, წვერწათლილი დასასობი (დასარჭობელი) ხე,—ხერხალი, ბარჯგი.

მარტოხელა,—ხვალახე.

მარწყვი,—ციმცვა.

მატლი,—მუნტური.

მაყვალი, (მცენ.),—მუკი; ძიგირი.

მაჩვი, (ცხოველი)—მუნჩქვი.

მახათი, დიდი ნემსი,—დიდი ლიში (ლიფში) საკში ოქალი.

მახინჯი, ხეიბარი, ნაკლულოვანი,—წაულირი, უსქვამელა, კილამი.

მბზინავი,—ნახე ბზინვა.

მდინარე, მიმავალი წყალი,. -მალჲ წყარი.

მენახირე,—მეჯოგე,—მეჩხუულე.

მეხრე,ჴარის გამდენი, ხარის მწყემსი,—მეხოჯე (ხოჯიში მარაჩალი,--ჰყიში).

მთიელი, მთაში მცხოვრები,—გვალაში კოჩი.

მინა,—შუშა.

მიტბორვა (204, ლექ.) ნელა მოღმრეთ დენა წყლისა,—ნერათ წყარიში ულა.

მიყუჟება,—მიკოყურშუა.

მიწური,—დიხაში ჭუდე.

მიხაკი (гвоздика),—მცენ.

მკა, (ვმკი, მკი, მკის, ვმკით, მკით, მკიან; ვმკე, მკე, მკა, ვმკეთ, მკეთ, მკეს), პურის ნამგლით მოჭრა,—გიმუა (ქობალიში).

მკათათვე, კვირკობისთვე, ივლისი,—კვირკვე—თუთა.

მკერდი, (გულის ფიცარი),—კიდირი.

მკვარი ნახ. კვარი.

მოაკარკარავა (165, უკ. სიტ.) გადაწმინდა,—

გეგინოვარვალუუ.

მობუზული,—მოფიცვინაფილი.

მოგრაგნა ცა მოიგრაგნა,—ცაქ მიღვეზა.

მოზნექა, (მოხრა, მოკაკვა), – მოღულიზუა, მოდირიკუა.

მოკაუჭებული, მოღუნული,—მოღულა.

მომკალი (ნ. მკა),—მაგიმალი.

მონატრული, მონატრე, მონარტე.

მორევი, ღრმა ადგილი წყალში (სადაც წყალი ირევა), – მართუუ.

მორთო ბღრიალი (ტირილი),—დააჭყა ზულაფი.

მორკალული, მოხრილი,– მოღულოზილი, მოღულანელი.

მოტივტივება, არ ჩაძირვა წყალში,—ეფაფაფა.

მუაუნა, მჟაველა, კრავის ყურა, щавель,—მცენ.

მრავალ-ძარღვა,—მაჯარღვაია, მაჯარღვალაია (ბალახია).

მსუნაგი, ავ-მუცელა,—შურბადო.

მტკიცვა, გამტკიცვა, გაცრა ფქვილისა,—გითოცირუა (ქვირიში).

მურტალი,—ბინძური, უწმინდური.

მურწა, წვერა,—წვერედი.

მუშტი, მჯიღი, ბლიკვი,—ლიკვი.

მუცელი, „შიგანურთ საცავი“, (სხეულის ნაწილი),—ქვარა, ქორა.

მძივი ხერხემლისა.—ძვალია; მძივი—გამრგვალებული ძვირფასი ქვა (ან სხვა რამე) ძაფზედ ასაცმელი,—ოჯიშიში ძვალი; ძია.

მწერი, (ბუზი),—ჰანდი (აფხ ამჲწ.).

მწყერი (ფრინვ),—ჰყორი.

მწყერ-ჩიტა, ღომა-ჩიტა,—ფრინ.

მხალი (ბოსტნეული მცენარე, ან მინდვრის მწვანილი, საჭმელად სახმარი),—ხული; წვანირი.

მხარი, (სხეულის ნაწილი),—ხუჯი.

მხნე, მემძლებელი; მხნეობა, შემძლებლობა.

ნ.

ნაგავი, მონაცოცხი,—ნახუშა; ნაგავის ქექა,—ნახუშაში ჩხირკუა.

ნამი, ცვარი,—ცუნდი, ცუნჯი.

ნამუენი,—გეცონილი, გინაცონა.

ნამცეცი, ნამკეკი, ნაფხვენი,—ფიცი, აკაბურცხა

ნაპრალი, გახეთქილი, განახეთქი,—გინაწკირა, გინაზიორა.

ნარი, ეკლიანი მცენარე,—ძიგირონი, ქარცხონი (?).

ნარგიზი (ყვავილია),—პირი, პეჟლი ართი-ნერი.

ნაღარი, ხნულ-შუა დარჩენილი კორდი (ჭინ-დორი ნახონაშქას).

ნაჭუჭი,—(ქერქი, ტყავი),—ნოხიჲ, ნოხე (თხირიში...).

ნაცარქათამა,—ქოროფე (მცენ.).

ნაცარ-წმენდილი,—ანკარა, ტუტა წყარი.

ნაძვი (ფიჭვის მაგვარი ხე),—ნუზუ.

ნახირი,—ძროხის (ჩხოუში) ჯოგი.

ნეკერი, ხის კუკური, ახალი შტო,—ახალ-ელინაფალა ნოჲელი; კონკა (ნოჲე-ლიში).

ნეკერჩხალი, მეკენჩხალი,—ცხალი (აფხ. ანჭა).

ნეკი, პატარა თითი,—პიქე კითი.

ნეკნები ნ. ნეკი.

ნერგი,—ნერგი, წნორი, ხეა ერთი (Salix acutifolia).

ნერწყვი,—ლერჭყვა.

ნესვი, (ბოსტნეული მცენარე),—შინკა.

ნესტოები ცხვირისა,—ჩხვინდიში ფირთხეფი.

ნეხვი, ნაკელი,—მწვირე, გვამი.

ნიახური,—სონა.

ნიბლია, ჩიტია ერთი (зябликъ).

ნიკაპი,—ნიკჲ, ნჲკჲ.

ნიკორა, შუბლზე თეთრი, კიოფიანი, ნიკვრა კამბეში,—ყვარჩე კამბეში; (აფანი?).

ნისკარტი, – ნიძგა; ნაძგა.

ნიშა, თეთრი ნიშანის (კიოფის.) შუბლზე მექონე ცხოველი,—ნიშა ხარი,—ყვარჩე ხოჯი.

ნიჩაბი,— ხოპი, ფიარი.

ნუკრი, ირმის, ქურციკის, შვლის და სხ. თიკანი,—კიკო.

ნუში,—„მინდალი“,--ხილის ხეა (მცენ.).

ო.

ობობა, ბაბაჯუა, დედა-ზარდლი,—ბორბოლია; ობობას ქსელი,—ბორბოლიაში ნამოსა.

ოთლო-თოთლო, თოხლო კვერცხი, თოთო კვერცხი.

ოინი (სტ. ბელურა), თვალთ-მაქცობა, – ეშმაკობა, თოთმაცობა.

ომი, ჩხუბი,—ლიმა

ონავარი, ამკლები, მტაცებელი,—ნავარი. ამაორხებელი.

ორთითი, ორკაპი,—ჰყოროპოტი, როკა.

ორმო, ხნარცვი,—თხორილი, ეშანთხორილი.

ოშხივარი, ორთქლი,—ორქი.

პ.

პაპა,—ბაბუა, პაპუ, ბაბუ.
პაპანაქება, უზომო სიცხე,—(სინჩხე).
პარკი,—პარკი (აბრეშ.); პარკი,—ჩახვი.
პარპაში, ბრიალი, ბარბანჯი (დაჩხირ.).
პეპელა,—ფარფალი.
პერანგი,—ოსარე.
პიტნა,—ყვავლმითა.
პრტყელი,—ლაპარტყია, ფართო.

ჟ.

ჟანგი,—ღანჯი.
ჟივჟივი, ჩიტების ხმა,—ჩიტეფიში პირჰინი, ჰაჰალი, ღურჰოლი.
ჟუჟუნა წვიმა,—ჰვიმა-შხაპალი, გითოყუნელი ჰვიმა.
ჟღარუნი, ეჟვნის ხმა,—ერჟვანიში ხუმა.

რ.

რეჰანი, შაშკვლამი,—სამშურე.
რვილი; ერქვნის ხე (ერქვანიში ჯა).
რთვილი, გაყინული ნამი,—გოყინილი ცუნდი.

როდინი, ქვიჯა,—ქვინჯე, არვანი.
რუ, გადმოყვანილი წყალი (სარწყავად),—გინნაცუნეფი წყარი.
რქები, ვაზის ტოტი,—ბინეხიში ნოცელეფი, ლერწეფი; რქა,—რქები,—ქა-ქალეფი.
რძალი, ძმის ცოლი,—ნოსა, ხათეცი.
რძიანა, მცენ.,—მაბჟალია.

ს.

საბანი (დასახურავი),—შქართუნი.
საბელი,—თოკი, ბაწარი.
საბუდარი, ბუდე,—ოგვაჯე.
საბძელი, საბზელი (ბზე—ნალეწი პურისა, საბძელი—ბზის შესანახავი),—„ოფურჩე".
სავარძელი,—დასაჯდომი (გიოხუნალი) სქამი.
საზამთრო,—ხაბურზაკი.
საოქვლეფივი ნ. თქვლეფა.
საკვეთელი, საკვეთი, სახნისი,—კინახონა („ოკვეთალი დიხაში).
სალტე,—სალტე, სარტე.
სანეხვე, ნაგავის დასაყრელი,—ოგვამე, ნახუშაში დარღვაფალი.
სანუკვარი,—სასურველი, საამო, სანატრელი.
საპყარი, ფეხებ-დაშავებული,—კუჩხიწაულირი

სარქველი. სახურავი,—ოფოჩალი.

სასა, ხახა, ცა პირში,—ცა (პიჯიში), ხორხოტა, აფხ. ასასა.

სატაცური (ბოსტნ. მცენ.), ორტვინ. მცენარე (спаржа, Asparagus officinalis).

საუზმე.—საკაკალო (ოჰუმარეში).

საქოჩრე, ქოჩორი,—კუპული.

საქანაო (ნ. ქანაობა),—ოკვანწილაჲა, ოკვანწეშია.

საღი, მთელი,—თელი, სინთელუანი.

საცერი, (ფქვილისა),—ტკიბირი.

საწიწკნარი, საწიწკნარა, ფრინველის ლავიწი (ლავიწი-ყელთან მრუდე ძვალი),—ლაბერჯი, ლაბირწი.

საჭრეთელი, საჭურეთელი, სატეხი,—ოტახჲ.

სახნისი,—სახნავი იარაღი,—აგაფა; სახნის საკვეთი,—აგაფა დო კინახონა.

სახრე, ჯოხი, წკნელი, ხარის გასადენი,—ჰინი (ხოჯიში ორაკალი), კეტი.

სეითი—კაცის სახელია.

სერი, გორა, ბორცვი,—სუკი.

სერი, სერობა (ვახშმობა),—ოსერშე.

სესე—სახელია ბავშისა.

სეტყვა,—კირცხჲ; კჲრცხჲ.

სვავი (грифъ)—ფრინველია (vultur fulvus)

სვინტრი, купена (Polygonatum officinale. Convallaria Polygonatum (ერ.),—მცენარეა.

სინდიკი, ვერცხლის წყალი,—ვარჩხილიში წყარი.

სინსილა, მართვე, შვილი (ფრინველთა ან ქვემძრომთა).

სიო. სიგრილე,—სიო, ჰამო, ბორია.

სირი, სირაქლემი (ფრინვ.).

სიმხამს დილამდე. თეთრად გათენებამდის,—ჩე გოთანაშა.

სიფრიფანა, წვრილი, თხელი,—თხითხა.

სიჩლუნგე, (გ 104), სიბლაგვე,—გაგუჩობა, ლაგვეგობა.

სიჭმახე,—სიჭვახე.

სკა,—ბუკი (სქაში).

სორო,—ომანე, კილახიხონილი დიხა.

სპილენძი,—ლინჯი.

სტვირი, სალამური, მიოგამალი ლარჯემი.

სუკი. ზურგის ძვლის ანაძროში რბილი ხორცი სამწვადე,—სუკი ვანა ოჭიშიში ლიბუ ხორცი.

სურა, საღვინე დოქი,—ჭიპე ორკოლი.

სცეხვეს ნ. ცეხვა.

ტ.

ტაბიკი,—ღეტამა, ტაბიკი.

ტალი,—კაჟი.

ტარალანა,—თევზია (ჩხომი რე ართი).

ტიკჭორა,—ქასლაში.

ტკაცანი, ტკაცა-ტკუცი,—ტყვაცუა, ტყვაცინი.

ტკბილი, გემრიელი,—ჰამო; ტკბილი ახლად დაწნახილი ყურძენი,—ტკვილი.

ტლანქი, გაქოფიტებული,—უსქვამელათ კეთებული

ტოტი, შტო, რტო,—ნოჭელა; ტოტი,—წინა ფეხი ცხოველისა,—ტოტი.

ტურფა,—ლამაზი, მშვენიერი.

ტუჩი, ბაგე,—ნიჩვი.

ტყაპუჭი, ტყავ-კაბა, ცხვრის ტყავის ტანისაშოსი,—შხურიში ტყებიში მუკოქუნალი.

უ.

უდიერი, თავის ნება, მოძალე, არ დამთმობი,—უდუუჯერებელი.

უდიერობა / **უდივრობა** ძალდატანება სიტყვით ან საქმით ნახ. ზემო სიტყვა.

უზანგი, ავჟანდა,—აბჟანდი (უნაგერ.).
უთითო, თითის არ მქონე,—უკითე.
ულო, ძნის შესაკრავი, ჯაში ოკირალი.
უმი, ნედლი,—ლადირი.
უნაბი,—ურნაბი (მცენ.).
ურთხელა, ულპოლველი ძელი, ურთხელი.
ურმული, ურმის,—ურემული, ურემიში.
უსივს, (სივება, აშუპება),—უშინდჲ (შინაფა, ფშინაფა.
უფსკრული, ფსკერი რომელსაც არ აქვს, უძირო, – უქვინჯე.

ფ.

ფარა, ცხვრის ჯოგი, აგრეთვე ნადირთა,—შხურიში ჯოგი (ვანა ნადირიში).
ფარატინი, ქაღალდისა ან სხვა რამე ძველის ნაგლეჯი,—ნასოფა (ქაღარდიში).
ფარეხი, საცხერე,—ოშხურე, შურიში აგვარა.
ფარი, მოსაფარებელი (ისრის ასაცილებლად) იარაღი, საჭურველი,—აწაფორალი იარაღი.
ფარფარა,—იფარფალჲნი ფერი.
ფარფაში (240 გ.), თავმომწონედ სიარული,—ქარქაში (?).

ფაფა (საჰმელია),—ფითქი.

ფაფუკი, რბილი (97, სასაუბ. 186, 146),—ბუტყუე, ბუტყატყია.

ფეიქარი, მქსოვი,—მაშუალი.

ფერდელა ზროხა, ფარნა, ძროხა ფერად თეთრი—ჩე ჩხოუ.

ფერდი, გვერდის ქვეშეთი,—ხასლეფიში თუდო, ხჷმელო (?)

ფეფე,—სახელია.

ფთილა, ბამბის ან მატყლის სორსალი,—ფატანა.

ფიანდაზი,—ქვეშ დასაფენი ხელმწიფის სავლელად,- დაფინალი თუდონი.

ფილთაქვა, ქვა-სანაყი, როდინის ქვა,—ოკაკჷლე ქუა.

ფირუზი,—ძვირფასი ქუა.

ფისი, ფიჭვის ან სხვა ხის ნადნობი, ხის წვენი,—ფირსა.

ფიჩხი, წკნელი,—ჯინი

ფიჩხული, თევზია,—

ფიწალი, თითებიანი ფიცარი, სანიავებელი ფიცარი,—ფიცარი ოხიოხალი.

ფლატო, ჩამონგრეული მიწა,—მუკნახუა დიხა, მოსუკა.

ფოსო, დალრმობილი,—ენოტომბა, ენოხიილი.

ფოცხვერი, კატის მზგავსი ნადირი.
ფოცხი, ფუცხი,—ოხუშალი.
ფრთე, ფრთა, ნაწილი გუთნისა.
ფსკერი, ძირი,—ქვინჯი.
ფუტკარი,—სქა.
ფური, დედალი ძროხა,—ფუჯი ჩხოუ.
ფულურო, გამოღრუტული ხე, ღოლიჯა, კილარხვილი ჯა.
ფუჩეჩი (სიმიდისა),—ფურჩა.
ფშა, ფშანი (220 გ.), ღელე,—ნაკადული, ღალჯ (ჭიქე წყარი).
ფშატი, (лоховина, Eleagnus hortensis),—მცენ.
ფშნები (მრავლობ. სიტყვისაგან ფშანი) (ნახ. ზემო სიტყვა),—ღალუეფი.
ფშხნვა (იფშხვნება, ფშნვა),—ჩინჩოლჯა (იჩინჩოლუაფუ).
ფხა, თევზის ძვალი; ყანის თავ-თავის ეკალი,—ჩხომიში ძვალი; ქობალიში დუდელიში ოცხვაცხვინაია.

ქ.

ქამანჩა, საკრავი ერთი.
ქანაობა, კორწიალი,—კვანწილი, ქანცინი.

ქარქაში, (ხმლისა, სატევრისა და მისთანათა ბუდე, ჩასადებელი),—ორჩხე.

ქაფი, პერი,—პეროჟი.

ქაფქირი, ქაფის მოსახდელი კოვზი,—პეროჟიში მუნალალარი კიზი.

ქაშა-ვაშლი,—ერთნაირი კარგი ჯიშის ვაშლი (უშქური).

ქაჩალი, მტიერი,—ხორა, ხვარა.

ქედანი, მტრედი ერთგვარი,—ტორონჯი (არიონერი).

ქედი, კისერი, ყელი, ზურგი,—გორგალი,—სუკი.

ქექა, ჩხრეკა; ფხანა,—ფუცხონი, ჩხირკუა, ხვატაფი.

ქეცი, სნეულება,—ხვარცა.

ქეცი, ქიცვი, ქერტლი,—ნაქურცენი,—ქირცა, ქერცა, ქჯრცა.

ქვევრი, ჰური,—ლაგვანი.

ქილა, დიდი ქოთანი,—დერგი.

ქიცვი ნ. ქეცი,—ქირცა.

ქოთანი,—კოტო.

ქომაგი, მომხმარე, დამცველი,—მოხვარე.

ქოჩორა ტოროლა,—ქუჩუჩამი ტოროლა (ფრინ.).

ქოჩორი, (თმა).—ქუჩუჩი (თუმა), კუპული.

ჭოცო, პატარა ჯური,—ლახუტი.

ჭუთუთო, თვალის საფარი,—თოლიში ტყები, თოლიში ლუბა.

ჭულაჯი, მოკლე გარეთა ტანისამოსი მამაკაცისა,—ქომოლიში მუკაჭუნალი (ღართის მეგრ.).

ჭუხილი,—გურგინიში ხუმა, გურგინი.

ჭულა,—ბარტყი,—მართვე.

ჭულა, დახვეული გაპენტილი ბამბა.

ღ.

ღალა, მიწის სარგებლობისათვის გარდასახადი, მიწის ბეგარა,—დიხაში ბეგარა (დიხაში სარგებლობაშენი ოგაფური).

ღალღა, (галка).—ფრინველი, ყვავსა ჰგავს.

ღამურა,—ბურბუ, („ოხვამეში ჰუკი“).

ღანძილი,—ჯიშკილა (მცენ.).

ღვალო, ღოლო,—ოღვალო (მცენ).

ღილილო, ცოცხობანა (62 გ.) (ყვავ.).

ღირღიტა, გუთნის ბორბალი (გუთანიში ბარბალი).

ღიტინი. ხიჩინი,—ხიცინი, ხაცინი; მეღიტინება—მახიცინუაფუ.

ღლაპი, თაგვთა და ფრინველთა შვილი, ბარტ-

ყი,—ჭუკიში დო ჩიტიში მართვე.

ღორმუცელა,, გაუმაძღარი,—ურძღაფელა, შურბადო.

ღრანტე-ხევი,—რობუ-ღალდ.

ღრიალი, (მაღლა ყვირილი, ტირილი)—ღირინი, ზულაფი, ღდრთაფი.

ღრიჭინი. გუთნის პატარა თვლის და მისთანათა ხმიანობა,—ღირწკინი.

ღრუბელი, წასახოცელი (მაგალ. დაფაზე ცარცით დაწერილისა) ნივთი,—ღრუბელი მუკაწმინდალი; ღრუბელი,—მუნაფა.

ღრუტუნი, (გოჭის ხმიანობა, აგრეთვე მტრედისა),—ნდღურაფი; ღუღინი (ტორონჯიში)

ღრძილები,—ნოლეფი.

ყ.

ყალყსა სდგას თმა,—ეკე გოჩიკინაფილი რე თუმა.

ყამირი, დაუმუშავებელი მიწა,—უხონდ დიხა.

ყარყარა (145) მოხდენილი მაღალ კისრიანი,—რიცალი კისერამი.

ყაყაჩო, ყვავილია წითელი ფერისა.

ყბა,—ღვანწკი.

ყევარი, ორი უღელი ხარი,—ჟირი უღუ ხოჯი (ყიარი).

ყვავილი,—პეული, პირი; ყვავილი (ლახალა).

ყირამალა, თაცდაღმა, პირქვე,—დუდი-გიმე.

ყიყინი, ბატთა, ბაყაყთა და მისთანათა ძახილი,—ყაყალი, ყიყინი, ყიაფი.

ყმუილი‘ ძაღლთა და მგელთა კივილი,—ყურაუი, რკიაფი.

ყორული, (145 გ.) საბალახოდ შემოკავებული ალაგი,—საოდიარეთ ეშაკებული დიხა.

ყოყმანი (თქმა ან ქმნა ვერ გადეწყვიტოს, ეზარებოდეს),—გაჩაკვირება.

ყოში, ნაკეცი სახელოებზე, მაჯის სახელოს გარდასაკერებელი,—ხეფორჩაში გინაჭალი.

ყროყინი, კამეჩის ბღავილი,—კამბეჩი ში ღვარაფი.

ყუა, პურის კიდური,—ქობალიში ნაძგაშურა; ყუა.

ყუათი, ძალა, ღონე.

ყულფი (153 გ.), კილო ტომარასი: ტომარა, პარკი (ჩ.).

ყუჟება,—ყურ´მუა.

ყურჭუმელაობა (წყალში),—ნწყუაფა.

შ.

შაშვი,—ზესქვი.

შეახრამუნა (ხრამუნი), შევახრამუნებ,—ჭამის ხმა, შეღრღნა,—ხუტორუა, გუდორუა.

შედედება რძისა (შევადედებ),—აკოცუნაფა ბჟაში, აკუულა.

შეთქვირებული,—გოფიშქვინაფილი.

შეკრუტუნებს ნახე კრუტუნი.

შემო, შემოდი,—მუნილი.

შემოდგომა,—დამორჩილი.

შეხუნძლული, ბევრი ნაყოფ-მოსხმული,—გოსორგილი.

შველი,—სქვერი.

შვილობილი,—სქუალაფირი, სქუაჩაფილი.

შვრია, პურეული მცენარე, უფრო იხმარება საქონლის საკვებად.

შინდი,—აფხ ბჟგჟძრ.

შიო კაცის სახელი.

შიშხინი, დუღილის (მაგალით. ქონის დუღილის) ხმა,—შხურშხინი.

შოთი, მოგრძე და მოსქე პური,—გინძე მოშხუე ქობალი.

შიშინი, მცირი დუღილის ხმა,—შჟრშინი.

შოშია,—ფრინველი.

შრიალი,—ფოთლის ხმა,—რშიალი.

შროშანა, ზამბახი ყვითელი, კრინი,—ყვავილი.

შუბლი,—ცვა.

ჩ.

ჩადრი, ქალების წამოსასხამი თეთრი,—ოსურეფში გინაქუნალი ჩე.

ჩამიჩი, ხმელი ყურძენი, სკიპი, ქიშმიში.

ჩათუთქვა (ჩავთუთქავ), მოხარშვა,—ენოხაშუა.

ჩაჰკონებიხარ ჯიგოსა,—ქიგოხუტოლაფუქუ ხერხალც (ბინეხიშის).

ჩანახი, მოდი, საწყაო მარცვლისა,—კაკალიში ოზიმალი ჰკუდი, ბარქაში (?).

ჩანგალი,—ჩქიფი.

ჩანგი,—საკრავია.

ჩანჩქარი, ჩანჩქერი, კლდიდან გადმონადენი წყალი, ან ამისი შუილ-ხუილი,—კირდეშე გიმახორცქინი ფერი წყარი.

ჩარჩო,—„რამკა".

ჩაფუშება, ჩაფუშვა, მოშლა,—აშადინაფა, აკოფორუა.

ჩახა-ჩუხი (205 გ.),—პირტოლი.
ჩახ-ჩახი წყლის,—ხვარჩალი წყარიში.
ჩეკა (გამოჩეკა, ვჩეკ),—მუნოყუნაფა (წიწ.)
ჩვარი,—პინტი.
ჩილიკა, სათამაშო ჯოხი,—ოლაყა ფარი კეტი.
ჩინჩახვი, ფრინველთ კუჭი,—ჩიყვაყვი.
ჩირი, გამხმარი ხილი,—ჩილა.
ჩიჩქნა, ავათ თხრა,—ჩქიჩქონუა, აკონთხორუა.
ჩიხითმა, წვნიანი საჭმელი ქათმის ან სხვა რამ ხორცისაგან,—წვენამი ოჭკუმალი (ქოთომიში ვანა შხვა ხორციშე).
ჩლუნგი,, ბლაგვი,—ლაგვეგვი, ჩანგულია.
ჩოჩორი,—პატარა ვირი, ვირის შვილი, აგრეთვე მწყრის მართვე;—ვირიში სქუა; ჭყორიში მართვე.
ჩრდილო,—ორო.
ჩურჩხელა,—ჯანჯუხა.
ჩუხ-ჩუხი, მაგრათ, ხმაუროზით დუღილი,—გვარგვალი, ფუნა.
ჩაჰკონებიხარ ნახე ჩაკონებიხარ.

ც.

ცარცი, კლასის დაფაზე საწერი კირივით, – „მელი“.

ცერი,—დიდი თითი,—ჩანკითი, დიდ-კითი.

ცერცვი,—ხაჯი.

ცეხვა (ვცეხვავ),—ჩხვარუა.

ციგა,—პატარა მარხილი.

ციმციმი, პატარა წყლის კამკამ-შუილით გადმოდენა,—კანკალი, კარკალი (წყარიში).

ცისკარი, ალიონის სინათლე, „განთიადის მოწვენა“,—ალინიში სინთე; ცისკარი, დილის ლოცვა; ცისკარა, ცისკრის ვარსკვლავი, მთიები—გიმათანე მურიცხი.

ციყვი, მციყვი,—ართინერი ჭუკი.

ციცხვი, დიდი კოვზი,—დიდი სალებიო კიზი.

ცომი,—ზელი (ქობ.).

ცოცხობანა, ღილილო (მცენ.).

ცრუ, ტყუილის მთქმელი,—მეტყურე.

ცუგა ძაღლი, პატარა ძაღლი,—ჭიპე ჯოღორი, ფინია.

ცული, ნაჯახი,—არგუნი.

ცური, ჯიქანი, ძუძუს ძირი,—ტჯ (ჩხოუში ძუძუში ჯინჯი), ტუ.

ცუცქს (ცუცქილი,—კუკილით ჯდომა),—გეჯუცუ, ჯუცუ.

ცხვა,—იჭუ (ვაცხობ,—ვჭუნქ); ობლის კვერი ცხვა, ცხვა...—ომბოლიში კვარქ იჭუ, იჭუ...

ცხვირა, პაპუა, ცხვირ-მოკლე,—ჰიპე (დაბალი) ჩხვინდამი.

ძ.

ძაღლ-ყურძენა, – ძაღლის ყურზენა, მცენ.
ძე, შვილი,—სქუა; ნძე.
ძეხვი,—კუპატი.
ძია, ბიძია,—ჯიმადი.
ძირტკბილა,—ძირტკვილა (მც.).
ძონძი, ძველი რამ ტანისამოსი.
ძნა, ყანის (ბურის) კონა,—ქობალიში კილეფი, ჭა.

წ.

წაკოკინება (კუნტრუშ-კიკინით სიარული?), —ლაცაფი-პეტელით ცლა(?)
წალამი, გამხმარი რქები ვაზისა, ვაზის ნასხლავი,—ბინეხიში ხუმლა ნოცულეფი.
წალდი,—ბურჭული.
წალდუნა,—ბურჭულია.
წამწამი,—ფიჩვი (თოლიში).
წანწკარი წყლისა,—ჭვარჭვალი.
წელთი („დედ[ა]) 144 გ.), კარის საკეტი ურ

დული (?).

წვეროკინა, პატარა წვერი,—ჰიპე წვანდი.

წვივი,—კაცის კანჭი,—კონკერი.

წინდა, წინდები, ფეხის თათმანები,—კუჭხიში თათმანეფი.

წინწკლი, წვეთი, ჭვეთი; ჭურჭული.

წირპლი, თვალის თხრამლი (წათხი, შალალი) რბილი,—კვაკვილი, თოლიში ზანდი.

წიფელა (ხეა),—წიფური.

წიწაკა, პილპილა, პიმპილა,—ზაფანა, ზაფრანა.

წიწიბო, წიფლის წიწიბო,—წიფურიში კაკალი.

წიწკნა, წიწკინა, პაწაწკინა,—აკაბურცხა.

წიხლი,—ცხენის ფეხის კრვა,—კვარტი.

წკაპუნი,—ჩხაპალი.

წკარუნი, პატარა ზარის ხმა.

წკუპლვა (228, ლექ.), წკუპუა.

წრუწუნა, თაგვი,—წურწინა (ჭუკი).

წუნწუხი, წუმპე, მწვირე.

ჭ.

ჭანჭური,—ხილია ერთი.

ჭექა, ჭახანი, ჭექა-ქუხილი,—ვალი დო გურ-

გინიში ხუმა.

ჭია-მაია,—Божья коровка (ჭიაა ერთი).

ჭიანჭველა,—ჰკიჰკიტია, ბუტუტია.

ჭიგო, დიდი სარი ვაზისათვის,—ხერხალი (ზინეხიშო).

ჭიკჭიკი, ჭუკჭუკი,—ჭუქაფი (ჩიტ.).

ჭილი,—მცენ. რომლისაგან ჭილობს აკეთებენ.

ჭილობი,—ჭილოფი.

ჭინჭარი (მცენ.),—ჭუჭელი (—ვ.).

ჭინახული, ნამუშევარი,—მუნაწიი.

ჭონი, ბეწვის მკერავი,—მექუდე.

ჭრიალი (კარისა, ურმისა),—ღირწკინი, ღჟრწკინი.

ჭრიჭინა,—კოლი (ჭჟრჭინა ართინერი).

ჭროლა, ჭრელი,—ჯღარუ.

ჭუკი, ინდაურის წიწილა.

ჭუკჭუკი ნახე ჭიკჭიკი.

ჭუჭული, კვატის ან ბატის წიწილი.

ჭყიპინი, ბარტყების ხმა,—ჭყიაფი.

ჭყუმპალაობა,—ჭყაპუტი წყარს, ენოჭყაპუტი.

ხ.

ხავსი,—ფუთქური.

ხალამი, ქილა, პირფართო ქოთანი,—დერგი

(დუდი ფართო კოტო).

ხანი (201) დრო; მანძილი,—ხანი; სიშორა, სიგინძა.

ხარისთვალა, — ერთნაირი გვირილა, აგრეთვე ერთნაირი ყურძენი,—ხოჯიში თოლი (ყურზ).

ხარიხა,— გარაბადი.

ხაში, საქონლის ფეხებისაგან გაკეთებული წებოიანი საკმელი.

ხაშხაში (მიკონის მცენარე, ყაყაჩორა, ერ, — papaver somniferum,—მცენ.

ხახა, ხორხი, ყარყანტო,—ხორხოტა (ყორყელი).

ხახუნი, ახახუნებდა,—ჩირქოლი.

ხევი, ღელე; ხეობა,—ღალდ, პიქე წყარი; აფსთა.

ხეკაკუნა ნ. კოდალა (კიდ.).

ხელეური,—კონა (კილი); ტარი.

ხელეჩო, ხუროს (დურგლის) იარაღი.

ხე მაყვალა მც.

ხერხეშალი, ზურგის ძვალი,—გორგალი, გაგანი.

ხეხა, ფხეკა, ერთმანეთ. წასმა,—ხეკუა, ხიკორწა, სუმალა.

ხვავი, შეგროვებული პურის მარცვალი.

ხვართლა,—ხვარავა (მცენ.).
ხვლიკი,—ხველარი.
ხმალი,—ლეკური.
ხოდაბუნი,—საბატონო დიდი ყანა,—დიდი ცვანა.
ხორბალი, იფქლი,—ქობალი, ირქი.
ხორკლიანი, უსწორმასწორო,—ხოშქორამი.
ხრამი, კლდიანი ღრმა ხევი (ღელე),—სქვარამი, (ფაფალამი ღალჲ).
ხრამული,— თევზია ერთი.
ხრვა, ღრღნა,—ხვატუა; ხრავენ,—ხვატჲნა.
ხრიალი, ჩამოცვივნულ ფიცრების, საინების და მისთ. ხმა,—რხიალი.
ხრიოკი. ტიტველი ადგილი,—გორცვილი (გოტყაბარელი) არდგილი.
ხროვა, მგელთა ან სხვა ნადირთა კრება,—შაყარელი (ნგერეფი ვანა შხვა ნადირი).
ხუსტური,— ჟინი, სიკაპასე.
ხუხრუტანა, კილახიხონილი, კილახიტონილი.
ხუხულა, ხულა, —კარაია.

ჯ.

ჯაგანი, აკიდო, ხილი ერთად აბმული,—ართო აკოსქუაფილი ცურზენი (ვანა შხვა ხილი).

ჯავარი, ძვირფასი ქვა, „წყალფერი, მოხდომილობა“ (ს.).

ჯამბარა, ერქვნის დასაკრავი (თოკი ან ღვედი).

ჯამი,—ატარი, იხ. აჯამ.

ჯარა, სართველი,—ოთუხალი, ჩერიაცალი.

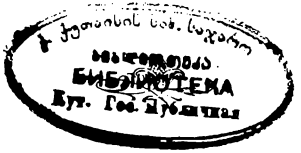
ჯეჯილი, ახლად ამოსული ყანა (პური),—ახალი ეულირი ყვანა (ქობალიში)

ჯინჯილი, ჯაჭვი. ბორკილი.

ჯიქანი (ცური),—ტყე ძუძუში.

ჯონჯოლი,—კაპარი (მცენ.).

ჯოჯო, დიდი ხელიკი,—ხველარი.



ბეჭდვითი უმთავრესი შეცდომანი.

გვერდი:	დაბეჭდილია:	უნდა იყოს:
12	(ზოგ.) გაფარტვა	გაფატვრა
36	სიმხამს	სისხამს

17

